

Darba un ražošanas attiecības lauksaimniecības un lauku darbuzņēmēju (LLD) nozarē

Kopsavilkums

Ievads

Lauksaimniecības un lauku darbuzņēmējiem (LLD) ir svarīga nozīme Eiropas lauksaimniecības nozarē. Pēdējās desmitgadēs notikušo straujo pārmaiņu un lauksaimniecībā vērojamā profesionalitātes paaugstināšanās un mehanizācijas procesa rezultātā ir radušās daudzas jaunas ražošanas metodes un palielinājies pakalpojumu sniedzēju nozīmīgums. Attiecīgi kā jauna profesija ir attīstījušies LLD, kas specializējas konsultāciju sniegšanā un mehanizētajā darbā.

Darbuzņēmēji sniedz pakalpojumus lauksaimniekiem, mežu īpašniekiem, pašvaldībām (tostarp ražas novākšanas, augsnes apstrādes, mēslošanas, ainavu veidošanas u. c. jomās) un būvniecības nozarei (piemēram, transporta un bagarēšanas jomās). Šā izpētes ziņojuma mērķis ir analizēt LLD nozari četrās Eiropas dalībvalstīs, proti, Francijā, Dānijā, Vācijā un Polijā, lai uzlabotu izpratni par šo nozari un tās sociālekonomisko nozīmīgumu, kā arī tās atšķirībām no vispārējās lauksaimniecības nozares. Pētījumā ir īpaši izvērtētas ražošanas attiecības LLD nozarē un analizēts nodarbinātības stāvoklis, sevišķu uzmanību pievēršot veselības aizsardzības un darba drošības, kā arī mācību jautājumiem.

Politikas konteksts

Pēdējās piecās vai sešās desmitgadēs Eiropas lauksaimniecībā ir būtiski samazinājies lauku saimniecību skaits. Kaut gan mazāku saimniecību skaits ir samazinājies, ir palielinājies lauku saimniecību vidējais lielums gan no fiziskā, gan ekonomiskā viedokļa. Šīs tendences liecina par strukturālajām pārmaiņām, kas ir vērojamas attīstīto valstu ekonomikā.

Viena no lauksaimniecībā notiekošo strukturālo pārmaiņu pamatiezīmēm ir produktivitātes pieaugums, ko veicina

tehnoloģiju attīstība un kas ir saistīts ar lielāku ekonomikas efektivitāti. Svarīgs pārmaiņas ietekmējošs faktors ir uzskatu sistēmas maiņa valstu lauksaimniecības politikā, virzoties uz rūpnieciskas lauksaimniecības veicināšanu. LLD nozares pieaugošais nozīmīgums lielā mērā ir šo notiekošo strukturālo pārmaiņu rezultāts. Ņemot vērā, ka darbības lauksaimniecībā kļūst arvien specializētākas, kā arī pieprasījumu pēc lielākas produktivitātes, ir nepieciešama LLD iesaistīšanās, nodrošinot augsto tehnoloģiju aprīkojumu un specializētas zināšanas saviem klientiem.

Būtiskākie secinājumi

Nozares darba devēju struktūra — Eiropas Lauksaimniecības un lauku darbuzņēmēju organizācija (*CEETAR*) — pārstāv vairāk nekā 80 000 uzņēmumu, kuros ir vairāk nekā 400 000 darbinieku, 13 Eiropas dalībvalstīs. Kaut gan lielākajā daļā „veco” ES–15 dalībvalstu, galvenokārt ES ziemeļu un ziemeļrietumu daļā, LLD ir kļuvuši par ļoti svarīgiem partneriem lauksaimnieciskajā ražošanā, vairumā jauno dalībvalstu tie ir mazāk izplatīti.

Piemēram, Dānijā, Francijā un Vācijā liela daļa lauksaimnieku nolīgst LLD kultivācijas pakalpojumu sniegšanai. Francijā vairāk nekā 65 % saimniecību, kas specializējušās laukaugu audzēšanā, un 75 % saimniecību, kas pievērsušās liellopu audzēšanai, izmanto lauksaimniecības darbuzņēmējus, savukārt Vācijā lauksaimniecības darbuzņēmēji novāc un noliek krājumos gandrīz 90 % labības. Arī Polijā LLD darbojas aktīvi, tomēr šī nozare vēl nav iemantojusi lielu uzmanību, tāpēc nevar noteikt skaidru robežu starp LLD nozari un lauksaimniecību kopumā. Polijas lauksaimniecība atšķirībā no lielākās daļas Francijas, Dānijas un Vācijas joprojām ir sadrumstalota un sadalīta daudzās mazās lauku saimniecībās.

Daudzos gadījumos LLD arī aktīvi nodarbojas ar lauksaimniecību savām vajadzībām.

Var būt sarežģīti precīzi nošķirt LLD nozari vai darbuzņēmēju darbības no lauksaimniecības kopumā, tomēr pastāv dažādas kvalitatīvas atšķirības. Pirmkārt, tehnoloģiju attīstības rezultātā kvalifikācijas prasības gan lauksaimniecībā, gan LLD nozarē paaugstinās, kaut gan lauksaimniecībā vienlaikus pastāv pieprasījums pēc cilvēkiem, kuri varētu veikt mazāk kvalificētus darbus un no kuriem tiek prasīta zemāka kvalifikācija. LLD nozarē ievērojami līdzekļi — aptuveni EUR 6 miljardi gadā — tiek ieguldīti aprīkojumā; tā ir gandrīz ceturtā daļa no Eiropas lauksaimniecības tehnikas ražošanas vērtības. Tehnikas augsto tehnisko standartu dēļ nav ievērojama pieprasījuma pēc mazāk kvalificētiem cilvēkiem.

Svarīgs faktors gan lauksaimniecībā, gan LLD nozarē ir arī sezonas darbs. Lauksaimniecībā tam ir raksturīgi pārsvarā vienkārši uzdevumi, kuru izpildei nepieciešams roku darbs un maza iepriekšējā pieredze un kurus veic galvenokārt viesstrādnieki no Centrāleiropas valstīm. Turpretī sezonas darbu LLD nozarē veic pārsvarā vietējie iedzīvotāji.

Acīmredzamas ir arī darbinieku vecuma atšķirības. Salīdzinājumā ar lauksaimniecību LLD nozarē, vismaz Dānijā, Francijā un Vācijā, strādā gados diezgan jauni darbinieki, no kuriem lielākā daļa ir 20–35 gadus veci.

Veselības aizsardzības un darba drošības jautājumos darbuzņēmēji pārsvarā saskaras ar līdzīgiem arodriskiem kā darbinieki lauksaimniecības nozarē. Šādi riski ir kritieni, sadursmes ar priekšmetiem un fiziska spriedze, ko izraisa troksnis vai saskare ar asiem, smailiem, neapstrādātiem vai raupjiem priekšmetiem. Tomēr pastāv konkrēti ar LLD nozari saistīti riski, piemēram, tādi, ko rada lielu lauksaimniecības tehnikas vienību ekspluatācija un transportēšana.

Ziņojums pierāda, ka īpaši instrumenti vai kopīgas iniciatīvas, ko veic sociālie partneri, kuru darbība ir saistīta ar nelaimes gadījumu novēršanu LLD nozarē, ir nepietiekami un saistībā ar drošības jautājumiem parasti tiek veikti likumā noteikti pienākumi. Izglītības un mācību jautājumus risina ražošanas attiecībās iesaistītie valstu dalībnieki.

Tā kā LLD nozare ir izveidojusies tikai pēdējās desmitgadēs, sociālo dialogu valstu un Eiropas līmenī nevar veidot, pamatojoties uz tradīcijām, kā tas ir citās

rūpniecības nozarēs Eiropā. Tomēr Eiropas līmenī LLD nozarei ir raksturīgs diezgan aktīvs sociālais dialogs starp Eiropas LLD organizāciju *CEETAR* un Eiropas Pārtikas, lauksaimniecības un tūrisma nozaru arodbiedrību federāciju (*EFFAT*).

Valstu līmenī parasti nav īpaši ar LLD nozari saistītas pārstāvības un sociālā dialoga struktūras, izņemot Vāciju. Šī nozare ir galvenokārt lauksaimniecības nozares sociālo partnerorganizāciju pārziņā, un koplīgumi bieži vien pārklājas. Spriežot pēc šim pētījumam atlasītajām valstīm, ir redzams, ka LLD nozare Rietumeiropā un Ziemeļeiropā ir attīstītāka un pamanāmāka nekā jaunajās dalībvalstīs, kurās pārsvarā nav šādu spēcīgu ražošanas attiecību tradīciju.

Politikas norādes

Pētījums pierāda, ka LLD nozarei ir īpašas prasības attiecībā uz veselības aizsardzību un darba drošību, kā arī darbinieku izglītību un mācībām, ņemot vērā augsto mehanizācijas pakāpi un augsto tehnoloģiju aprīkojuma izmantošanu.

Attiecībā uz nākotnes sociālo dialogu Eiropas līmenī svarīgi būs turpināt kopīgas iniciatīvas, lai nostiprinātu pašreizējās valstu sociālā dialoga struktūras un veicinātu paraugprakses un risinājumu nodošanu pāri valstu robežām. Īpaša uzmanība jāpievērš valstu dažādo specifisko iezīmju un problēmu analīzei.

Uzskata, ka spēkā esošo veselības aizsardzības un darba drošības jomā pieņemto Eiropas noteikumu piemērošana ir viens no šai nozarei vissvarīgākajiem pasākumiem Eiropā. Turklāt šķiet, ka viens no būtiskajiem instrumentiem ilgtspējīgas LLD nozares attīstīšanai Eiropā ir arodmācību politika, ko kopīgi veicina Eiropas sociālie partneri. Šajā ziņā ir pierādījies, ka laba pieeja ir Vācijas kvalificēto lauksaimniecības pakalpojumu arodmācības programma (*FachkraftAgrarservice*).

Palielinoties šīs nozares sociālekonomiskajam nozīmīgumam un darbuzņēmēju kā „inovāciju virzītāju” vai „ieguldījumu instrumentu” potenciālam, ir svarīgi, izmantojot politikas iniciatīvas, nostiprināt ar LLD nozari saistīto sociālo dialogu Eiropas līmenī.

Papildu informācija

Ziņojums „*Employment and industrial relations in the agricultural and rural contractor (ARC) sector*” (Darba un ražošanas attiecības lauksaimniecības un lauku darbuzņēmēju (LLD) nozarē) ir pieejams: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1179.htm>

Lai saņemtu papildu informāciju, sazinieties ar pētniecības darbinieku Jorge Cábrita, jca@eurofound.europa.eu.